

*В.В. Теплюк, д.ю.к., Н.Б. Мушак  
(Національний авіаційний університет, Україна)*

## **Становлення основоположних цінностей Європейського Союзу**

*Цінності відіграють важливу роль у функціонуванні Європейського Союзу, що також підтверджується необхідністю їх «запровадження в життя» державою, яка має намір вступити до Союзу.*

Цінності є невід'ємною складовою функціонування Європейського Союзу (ЄС), що підтверджується вимогою про їх «реалізацію» з боку країн-кандидатів на вступ до Союзу. Оскільки з набуттям незалежності України поступово визначився головний вектор її розвитку — інтеграція до європейського співтовариства. Євроінтеграційна ідея є свідомим і природним стратегічним вибором українського суспільства, підтвердженим багатьма випробуваннями, а наслідування та підтримання цінностей ЄС Україною, відображені в Угоді про асоціацію з ЄС, яка набула чинності у 2017р.

Питання становлення основоположних цінностей Європейського Союзу досліджували багато зарубіжних вчених та експертів так і українських, серед них можна виділити: Ж. Делор, Ю. Габермас, Роберт Дал, М. Федорука, А. Іванців, В. Малиновський, І. Лосев, І. Суслова та багато інших.

Мета статті. Окреслення основоположних цінностей та дослідження їх становлення в Європейському Союзі

Вважається, що Європейський Союз є «спільнотою цінностей». Це визначення не нове. У 2012 році ЄС отримав Нобелівську премію миру за успішний внесок у просування цінностей, таких як мир, примирення, демократія та права людини, що підтверджує їх важливу роль у функціонуванні Союзу та необхідність їх впровадження в життя державами, які прагнуть приєднатися до нього.

ЄС встановлює відповідні цінності для себе в статті 2 Лісабонського договору, де йдеться: «Союз заснований на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, включаючи права осіб, які належать до меншин. Ці цінності є спільними для держав-членів у суспільстві, в якому панують плюралізм, недискримінація, толерантність, справедливість, солідарність і рівність між жінками та чоловіками» [1].

Ю. Габермас розглядає Європейський Союз як наднаціональний демократичний проект, в основі якого лежать спільні цінності та ідеали. Науковець вважає, що основними цінностями Європейського Союзу є громадянська свобода, соціальна справедливість і демократія а також стверджує, що ці цінності повинні бути захищені та розвиватися у рамках спільних інституцій та процесів, таких як Європейський Союз [2].

Але процес становлення основоположних цінностей Європейського Союзу був довгим та складним. Цінності європейської політики залишаються в основі сьогодення, і серед них важливе місце займають фундаментальні

права і свободи людини. Ці принципи були сформульовані ще в епоху Європейського Просвітництва за зусиллями видатних мислителів, таких як Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант. Зокрема, мова йде про такі права, як «природні, невідчужувані» права і свободи людини: право на життя, право на власність та право на свої переконання, що відображають важливі цінності, на яких ґрунтується європейська спільнота.

Ідеї європейської інтеграції з'явилися після Другої світової війни, коли було очевидно, що традиційні форми національної влади та суверенітету не забезпечують миру та стабільності в Європі. Європейська співпраця почала набирати обертів у 1950-х роках зі створенням Європейської вугільної та сталевих спільноти.

Створення Ради Європи в 1949 році було першим кроком у спрямуванні спільних цінностей різних країн Європейського простору до їх інтеграції та поширення за межі Західної Європи. Ця організація була створена з метою об'єднання європейських країн для забезпечення та втілення ідеалів та принципів, які є спільним надбанням цих країн.

Умовами вступу до неї стало визнання прав і свобод громадян в країнах-членах, тобто визнання базових європейських цінностей. До Ради Європи приєдналась в 1995 році й Україна, і зараз організація налічує 46 членів, серед яких є країни (наприклад, Туреччина або Вірменія)[3], які географічно не вписуються в європейський простір, але декларують свою прихильність до європейських цінностей.

Маастрихтський договір (1992) окреслив введення єдиної валюти, створив європейські фінансові організації, визначив подальші шляхи інтеграції та критерії членства в Європейському Союзі. В основу цього об'єднання були покладені вищезазначені цінності, які постали також і критеріями членства країни в ЄС. Так, в Договорі про заснування Європейської Спільноти зазначено, що «членом Європейського Союзу має право стати будь-яка європейська держава, яка дотримується демократичних принципів суспільного устрою, принципів свободи, демократії, поваги до прав людини, а також принципу правової держави» [4]. А вже у 1997 році було прийнято Амстердамський договір, який встановив додаткові принципи соціальної справедливості та захисту прав меншин.

Отже, вперше було офіційно спробовано побудувати ієрархію цінностей, яка б дозволила ЄС наблизитись до глобальних цілей, закріплених у першому параграфі статті 3 Договору про Європейський Союз, а саме підтримувати мир, свою гідність та добробут своїх народів. Відданість цим цінностям є обов'язком як для Союзу в цілому, так і для кожної держави-члена окремо. Цінності ЄС виступають як непорушна умова, яка пред'являється до держав, які бажають вступити до складу Європейського Союзу.

Наступним документом став Лісабонський договір, який був прийнятий в 2007 році і набув чинності в 2009 році. Він закріплює значення цінностей, на яких ґрунтується Європейський Союз, у своїй преамбулі та статті 2 [2]. Лісабонський договір не визначає конкретний зміст основоположних цінностей ЄС, і не згадує конкретні інституції ЄС, які могли б тлумачити їх зміст. Однак, детальніше змістовне наповнення цих цінностей

було закріплено у Хартії фундаментальних прав Європейського Союзу, яка має рівний статус з договорами.

Прийняття Європейським парламентом у 2007 році "Хартії фундаментальних прав Європейського Союзу" вважається важливим кроком у формуванні ціннісних засад Європейського Союзу. Це було зумовлено необхідністю визначити спільні цінності нового політичного утворення і гарантувати основні права громадян в контексті законодавства та інститутів ЄС. В "Хартії" визначено права і свободи громадян ЄС як цінності всіх країн-членів Євросоюзу, на яких базується діяльність інститутів ЄС. Загалом, в 54 статтях «Хартії», що розбиті на 6 розділів («Гідність», «Свободи», «Рівність», «Солідарність», «Права громадян» і «Юстиція»)[5], відтворюються фундаментальні європейські цінності. Отже, можна сказати, що Лісабонський договір та Хартія фундаментальних прав Європейського Союзу є двома відокремленими документами, які, проте, взаємодіють та доповнюють один одного.

### **Висновок**

Фундаментальні цінності Європейського Союзу є керівними принципами, які лежать в основі правової бази та політики ЄС. Ці цінності закріплені в Договорі про Європейський Союз і включають повагу до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини. Основна мета цих цінностей полягає в тому, щоб гарантувати всім громадянам ЄС певні права та захист, незалежно від їх національності, статі, раси чи релігії. Фундаментальні цінності є основою демократичної системи ЄС і мають важливе значення для підтримки миру, стабільності та процвітання в Європі. Вони також сприяють глобальній ролі ЄС як захисника прав людини та демократичних цінностей. Зрештою, фундаментальні цінності Європейського Союзу полягають у створенні суспільства, яке поважає та захищає особисті права та свободи всіх своїх громадян, одночасно сприяючи солідарності та співпраці між державами-членами.

### **Список літератури**

1. Habermas, Jürgen. The Constitutionalization of Europe: A Transnational Legal System?. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2011.
2. Treaty of Lisbon [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://publications.europa.eu/resource/cellar/688a7a98-3110-4ffe-a6b3-8972d8445325.0007.01/DOC\\_19](http://publications.europa.eu/resource/cellar/688a7a98-3110-4ffe-a6b3-8972d8445325.0007.01/DOC_19)
3. Council of Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coe.int/en/web/portal/46-members-states>
4. Treaty on European Union – Contents Official Journal C 191 , 29/07/1992 P. 0001 – 0110 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A11992M%2FTXT>
5. Charter of Fundamental Rights of the European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>